

ישיבת הפתל - ירושלים

שיחת הגאון הרב אביגדר הלוי נבנצל שליט"א

לפרשת ויקהל תשע"ט¹

גדולתה וערכה של השבת

חז"ל במדרש ענו על כך ואמרו: "אמר הקב"ה, עשה לך קהלות גדולות ודרוש לפניהם ברבים הלכות שבת, כדי שילמדו ממך דורות הבאים להקהיל קהלות בכל שבת ושבת ולכנוס בבתי מדרשות ללמד ולהורות לישראל דברי תורה איסור והיתר כדי שיהא שמי הגדול מתקלס בין בני". כלומר, פרשה זו נאמרה בהקהל, כדי ללמד לדורות להקהיל קהילות בכל שבת ושבת כדי ללמוד תורה.

אבל אולי מותר לומר טעם נוסף, למה נאמרה פרשה זו בהקהל. כנראה ששבת היא מצוה שקשה לקבל אותה. אנו רואים היום שלחילונים קשה מאד לקבל את השבת, הם רואים בשבת כעין מאסר בית, אסור ללכת לשום מקום, רק לבית הכנסת, מוכרחים לאכול צ'ולנט מאתמול, ועוד דברים. הם לא מבינים כמה השבת היא מתנה טובה. לכן צריך את משה רבינו שיסביר לישראל שהשבת היא מתנה טובה. זה לא עונש לקבל את השבת, אלא מתנה טובה, כמו שאמרו חז"ל על הפסוק הנ"ל - "וְאַתָּה דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר, אַךְ אֵת שְׁבֻטֹתֵי תְּשֻׁמוּ" (שמות לא, יב-ג). מה פירוש "וְאַתָּה דַּבֵּר"? למה לא נאמר בקיצור "דַּבֵּר"? אמרו חז"ל: "אַתָּה דַּבֵּר - אתה בעצמך. לא ע"י מלאך ולא ע"י שליח" (מכילתא דרשב"י פרק ל"א). משה בעצמו צריך לצוות את ישראל על השבת.

אם כן, אפשר לומר, שמסיבה זו אמר משה פרשה זו בהקהל. הרי בדרך כלל סדר לימוד התורה לישראל היה כך: משה היה לומד מפי הגבורה, נכנס אהרן, שנה לו משה פרקו, נסתלק אהרן וישב לו לשמאל משה. נכנסו בניו, שנה להם משה פרקם, נסתלקו וישבו אלעזר לימין משה ואיתמר לשמאל אהרן. נכנסו זקנים, שנה להם משה פרקם, נסתלקו וישבו לצדדין. נכנסו כל העם, שנה להם משה פרקם. נמצא ביד כל העם אחד, ביד הזקנים שנים, ביד בני אהרן שלשה, ביד אהרן ארבעה (רש"י שמות לד, לב). בפשטות אין הכוונה שכל העם כולו נכנסו בסוף לבית המדרש, אלא הכוונה היא שלכל העם היתה רשות להכנס, אך בפועל נכנסו רק חלק מהם, ואלו שנכנסו מסרו את הדברים לחבריהם, וחבריהם לחבריהם, וכך הלאה עד שנתפשטו הדברים בכל ישראל.

אבל כאן זה לא היה כך. כאן, כיון שנצטוו משה לומר לישראל את הציווי על שמירת השבת בעצמו, הקהיל תחילה את כל ישראל ורק אז מסר להם את הדברים, כשכולם שומעים ממנו: "אַלְהֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר צִוְּהָה לַעֲשׂוֹת אֹתָם. שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה, וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לְךָ קַדְּשׁ שַׁבָּת שְׁבֻתוֹן לָהּ, כָּל הָעֹשֶׂה בּוֹ מְלָאכָה יוּמָת. לֹא תַבְעֲרוּ אֵשׁ כָּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁבֻת". ציוה אותם על השבת בעצמו, כפי שציוהו ה'.

היכן נצטוו משה למסור את פרשת השבת בהקהל?

"וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם... שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה, וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לְכֶם קַדְּשׁ שַׁבָּת שְׁבֻתוֹן לָהּ, כָּל הָעֹשֶׂה בּוֹ מְלָאכָה יוּמָת. לֹא תַבְעֲרוּ אֵשׁ בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁבֻת" (שמות לה, א-ג).

במדרש כבר עמדו על כך, "שמחתילת התורה ועד סופה אין פרשה שנאמר בראשה ויקהל אלא זו בלבד" (ילק"ש ויקהל רמז ת"ח). ונשאלת השאלה, למה מסר משה פרשה זו בהקהל? היכן נצטוו לעשות כן?

אולי מותר לומר כך: בפרשה הקודמת נאמר, "וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר, וְאַתָּה דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר, אַךְ אֵת שְׁבֻטֹתֵי תְּשֻׁמוּ" וכו' (שמות לא, יב-ג). מה פירוש "וְאַתָּה דַּבֵּר"? למה לא נאמר בקיצור "דַּבֵּר"? אמרו חז"ל: "אַתָּה דַּבֵּר - אתה בעצמך. לא ע"י מלאך ולא ע"י שליח" (מכילתא דרשב"י פרק ל"א). משה בעצמו צריך לצוות את ישראל על השבת.

אם כן, אפשר לומר, שמסיבה זו אמר משה פרשה זו בהקהל. הרי בדרך כלל סדר לימוד התורה לישראל היה כך: משה היה לומד מפי הגבורה, נכנס אהרן, שנה לו משה פרקו, נסתלק אהרן וישב לו לשמאל משה. נכנסו בניו, שנה להם משה פרקם, נסתלקו וישבו אלעזר לימין משה ואיתמר לשמאל אהרן. נכנסו זקנים, שנה להם משה פרקם, נסתלקו וישבו לצדדין. נכנסו כל העם, שנה להם משה פרקם. נמצא ביד כל העם אחד, ביד הזקנים שנים, ביד בני אהרן שלשה, ביד אהרן ארבעה (רש"י שמות לד, לב). בפשטות אין הכוונה שכל העם כולו נכנסו בסוף לבית המדרש, אלא הכוונה היא שלכל העם היתה רשות להכנס, אך בפועל נכנסו רק חלק מהם, ואלו שנכנסו מסרו את הדברים לחבריהם, וחבריהם לחבריהם, וכך הלאה עד שנתפשטו הדברים בכל ישראל.

אבל כאן זה לא היה כך. כאן, כיון שנצטוו משה לומר לישראל את הציווי על שמירת השבת בעצמו, הקהיל תחילה את כל ישראל ורק אז מסר להם את הדברים, כשכולם שומעים ממנו: "אַלְהֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר צִוְּהָה לַעֲשׂוֹת אֹתָם. שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה, וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לְךָ קַדְּשׁ שַׁבָּת שְׁבֻתוֹן לָהּ, כָּל הָעֹשֶׂה בּוֹ מְלָאכָה יוּמָת. לֹא תַבְעֲרוּ אֵשׁ כָּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁבֻת". ציוה אותם על השבת בעצמו, כפי שציוהו ה'.

למה רצה ה' שפרשת השבת תמסר בהקהל?

וצריך להבין: מה נשתנתה מצוה זו מכל מצוות שבתורה, עד שבגלל זה ציוה ה' את משה למסור אותה לישראל בהקהל?

